

АКАДЕМІЯ ПОЛІТИЧНИХ НАУК
Серія «Бібліотека «АПН»

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Науково-популярне видання

Випуск 1(11) – 2019

Видавництво Політія
Київ – 2019

Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання Громадської організації «Академія політичних наук». Київ. Видавництво Політія, 2019. Випуск 1(11)-2019. 472 с.

У виданні вміщено праці вчених, які висвітлюють фундаментальні та прикладні наукові дослідження проблем політичної науки у контексті аналізу і прогнозу суспільно-політичних процесів.

*Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus international (Варшава, Польща)
18 грудня 2018 року.*

*Статті журналу порівнюються до публікацій
у зарубіжних фахових виданнях.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Громадської організації «Академія політичних наук»
(протокол № 14 від 5 лютого 2019 року)*

Журнал видається за сприяння **Юрія Павловича Бишовця**

Свідоцтво про державну реєстрацію
науково-популярного видання
«Суспільно-політичні процеси»
Серія КВ № 22292 – 12192ПР від 23 вересня 2016 року
видано Міністерством юстиції України

УДК 94: 329.14(477)

Гай-Нижник Павло Павлович

доктор історичних наук,

академік Академії політичних наук

**ВОЛОДИМИР-ЛУКА ТЕМНИЦЬКИЙ –
МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УНР
І ЛИЦАР ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ
СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ**

Висвітлюється життєвий шлях і державно-політична діяльність В. Темницького – одного з теоретиків та ідеологів західноукраїнської соціал-демократії та міністра закордонних справ УНР. Як член Бойової управи УСС та провідний діяч УСДП, він був обраний до складу Головної Української Ради (Загальної Української Ради). В. Темницький був обраний (разом із М. Ганкевичем) Був обраний делегатом на Стокгольмський конгрес Інтернаціоналу, представляв у Відні УСДП на конференції соціал-демократичних партій Австро-Угорщини, Німеччини та Болгарії за участю всіх національних секцій СДРПА (окрім ППСД), а на скликаному Українською парламентською репрезентацією (УПР) у Львові з'їзді представників українських політичних партій, В. Темницький представляв не лише УСДП, а й усю галицько-українську соціал-демократію. З утворенням ЗУНР належав до соціал-демократичної фракції в Українській Національній Раді (УНРаді), а у січні 1919 р. став співучасником проголошення Акту Злуки ЗУНР та УНР і делегатом Трудового конгресу України. Вершиною політичної кар'єри В. Темницького стало включення його 24 квітня 1919 р. до складу Ради народних міністрів в якості міністра закордонних справ УНР. Аналізуються його політичні та державницькі погляди та діяльність як парламентаря, політика та державного діяча.

Ключові слова: Темницький, соціал-демократія, УНР, Річ Посполита, МЗС.

Володимир-Лука Миколайович Темницький був непересічною особою, вченим юристом і талановитим публіцистом, щирим марксистом і ідейним соціал-демократом, державно-політичним діячем, що стояв біля витоків Західно-Української Народної Республіки й міністром закордонних справ Української Народної Республіки.

Народився В. Темницький 24 липня 1879 р. у с. Хлопівка Гусятинського повіту на Тернопільщині, в етноісторичних землях Західного Поділля, приналежних у ті часи Австро-Угорській імперії (нині – Гусятинський район, Тернопільська область, Україна) у родині місцевого греко-католицького священика о. Миколи Темницького. Хрещений подвійним іменем Володимир-Лука свої дитячі роки провів у м. Хоросткові та с. Шидлівцях на Гусятинщині, де його батько мав парафію. Він належав до досить відомої в Наддністрянській Україні родини, зокрема був рідним братом Омеляна Темницького та двоюрідним братом Мирослава Січинського [23, с. 68–83].

Навчався спочатку в Коломийській гімназії, яку змушений був покинути через своє захоплення прогресивною літературою, і згодом перебрався до Золочева, де в гімназії заснував гурток-читальню для учнів, організувавши серед них обговорення рефератів та дискусії. Протягом трьох років В. Темницький був головою цього гуртка [43].

У 1897 р. вступив на правничий факультет Львівського університету. Разом з Михайлом Галущинським, Євгеном Косевичем та іншими студентами з 1899 р. домагався заснування Українсько-Руського університету у Львові.

Після першого віча усіх українських студентів вищих навчальних закладів Австрії, яке відбулося 13 липня 1899 р. у Львові, започаткувалася боротьба за відкриття українського університету в столиці Галичини. Восени того ж року В. Темницький разом із О. Грабовським, В. Старосольським, Є. Косевичем, Л. Цегельським, А. Крушельницьким та С. Горуком став співзасновником організації «Молода Україна» (1900–1902 рр.) та увійшов до складу редакційного комітету одноіменного часопису, що виходив у Львові у 1900–1903 рр. [61, с. 53, 59]. У першому ж номері часопису редакційна стаття означила політичні погляди засновників «Молодої України»: «Стягом, що під ним спішитимемо в бій за наші ідеали, є для нас одне велике слово: УКРАЇНА. [...] Наша національна ідея, се не само питання мови, не само питання етнографічної відрубності, се питання політичної незалежності, питання потреб поневолених верств нашого народу, повної соціальної справедливості. [...] Політична воля, економічна рівність та соціальна справедливість, се прикмети нашої національної ідеї» [38, с. 1, 2]. Хто був автором її достеменно невідомо, проте В. Темницький засвідчував, що «канонем політичної віри» для цього покоління молоді стала «Україна irredenta» Ю. Бачинського [55, с. 17]. Сам В. Темницький того року опублікував у «Молодій Україні» щонайменше сім статей. В його публікаціях, як і загалом в ідеологічних засадах організації вже тоді чітко визначалися національно-державницькі стремління, що у соціально-політичній сфері відображали впливи тогочасної галицької соціал-демократії [21, с. 33].

У 1900 р. В. Темницький, спільно з «Молодою Україною» й провідними галицько-українськими політиками Ю. Романчуком, М. Павликом, В. Охримовичем, М. Ганкевичем та ін., був співорганізатором другого всеукраїнського студентського віча, що відбулося 14 липня у

Львові й зібрало близько 500 студентів. Вічевики виголосили резолюцію, в якій вимагали створення Української держави в етнографічних межах, знищення соціальної нерівності та класової експлуатації, а першочергово – відкриття у Львові українського університету. Завершувала віче промова В. Темницького, який від імені українців-студентів Львівського університету наголосив, що українська молодь організувала це зібрання «зادля задемонстрування наших національних змагань та ясного заманіфестування ірредентичних ідей українського народу» [39, с. 320].

Апогеєм боротьби «Молодої України» за український університет стало віче українських студентів 19 листопада 1901 р. у Львові, яке завершилося походом вулицями міста зі співами «Ще не вмерла Україна» та «Не пора». Віче також ухвалило надіслати зі своїми вимогами до Відня делегацію у складі чотирьох студентів (в т.ч. й В. Темницького), яку невдовзі прийняв у австрійській столиці цісарський міністр освіти [57, с. 65]. Між тим ректорат Львівського університету ухвалив, аби за організацію студентських виступів виключити їхніх організаторів В. Темницького та Є. Косевича з університету без права поновлення [34, с. 357]. У відповідь 583 студенти (з близько 1 тис. 400 юнаків) заявили про вчинення акції «сецесії» – припинення навчання у Львівському університеті. Відтак В. Темницький змушений був продовжити навчання спочатку у Краківському, а потім у Віденському університетах. Студіюючи у Відні, він не покинув національно-політичної діяльності й очолив місцеве студентське товариство «Січ» [43].

Тим часом 1902 р. організація «Молода Україна» припиняє своє існування, а наступного року зникає й часопис. Тож більшість колишніх «молодоукраїнців» й В. Темницький зокрема, що й так перебували під впливом соціалістичних ідей, вступили 1903 р. до лав Україн-

ської соціал-демократичної партії (УСДП) Галичини й Буковини – легальної реформістської партії, що була автономною секцією у складі федеративної Соціал-демократичної робітничої партії Австрії й діяла на базі її програми. В. Темницький, хоч і не брав участі в I з'їзді УСДП 21–22 березня 1903 р. у Львові, проте привітав з Відня його учасників телеграмою [3; 4]. Він, власне, невдовзі примкнув до «молодого» крила партії, яка виступала проти впливів на «старих» провідників західноукраїнських соціал-демократів Польської соціал-демократичної партії Галичини та Сілезії (ППСД) [22, с. 54–65].

«Молодь» активізувала свою роботу в партії та на місцях й поступово до 1905–1906 рр. посилювала свої позиції в УСДП. У цей час В. Темницький з братом Омелялом і М. Січинським розвинули активну соціал-демократичну агітацію в Гусятинському повіті Тернопільщини й, зокрема, у 1906 р. «розворушили сильно сі два [судові] округи [Гусятин і Копичинці] і з'єднали собі такі симпатії та послух серед мужиків, що нам, безумовно вірять і за нашим покликом усюди йдуть» [79, арк. 14–14 зв.]. За відносно недовгий період брати Темницькі з Січинським зуміли організувати і виступити на бизько 30 селянських вічах [82, арк. 20]. Наслідки не забарилися. У лютому 1906 р. у Теревовлі В. Темницького було заарештовано. Ув'язнення він відбував у Тернополі.

Майже за рік, у листі до А. Шмигельського від 10 березня 1907 р. В. Темницький повідомляв адресату, що серед членів партії з'явився «новий напрям». Головною метою його adeptів було «змагання до самостійності, до окремішності організації, до відлучення від польської партії і до поставлення укр[аїнської] соц[іал]-дем[ократичної] партії як партії окремої і на ділі, а не лише у словах рівнорядної з ни-

нішніми австрійськими, передусім з польською» [79, арк. 17 зв., 18]. Наступного року він пише статті на політичні теми до альманаха «Січ». 14-15 березня 1909 р. В. Темницький уперше взяв участь у загальнопартійному зібранні – у III з'їзді УСДП у Львові. На ньому він вступив у суперечку з приводу партійно-організаційної роботи. Окрім того, ним було внесено резолюцію (яку з'їзд ухвалив), що передбачала створення крайового культурно-освітнього товариства «Воля», надання йому видавничих функцій і публікацію популярної брошури про фахову організацію сільськогосподарських робітників [26]. Невдовзі В. Темницького було обрано до складу «ширшого заряду» (виконавчого комітету) УСДП [49, с. 31; 74, арк. 8].

Тим часом партію все більше розривали організаційні протиріччя, які 1911 р. вилилися у запальні дискусії на січневій партійній конференції. На цьому тлі внутрішніх чвар В. Темницький у травні–червні 1911 р. висувається кандидатом від УСДП у виборах австрійського парламенту (виборчий округ №70: Скалат – Підволочиськ – Гусятин) [27], проте зазнає нищівної поразки від націонал-демократа М. Петрицького [18]. Невдача спіткала й його однопартійців (від УСДП парламентарем тоді став лише С. Вітик).

Розмовки у партії не лише не дали їй змоги успішно провести передвиборчу кампанію, а згодом – у грудні 1911 р. на IV з'їзді УСДП, остаточно призведуть до розколу у її лавах. В. Темницький, спільно з іншими членами групи т.зв. «молодих» (В. Левинським, П. Буняком, Ю. Бачинським, А. Чернецьким та ін.) підписав відозву «До українських робітників», у якій було обґрунтовано їхню позицію з цього приводу [6].

Поряд із намаганням об'єднати УСДП (проведенням компромісних перемовин між партійними фракціями) [83, с. 43], він у 1912 р. став членом Українського січо-

вого союзу й займався створенням воєнізованих со-кільсько-січових організацій в Західній Україні (у березні 1913 р. він став скарбником «Січових стрільців», що тоді очолювалися у Львові В. Старосольським) [78, арк. 3 зв.]. При цьому В. Темницький не припиняв і партійної роботи: у березні 1913 р. на першому етапі V з'їзду УСДП у Львові він виступає з політичною доповіддю, а вже 2 березня 1914 р. на V (об'єднавчому) з'їзді партії його було обрано головою УСДП Галичини [19], яку він очолював до червня 1918 р. [13, с. 391] Сприяли цьому, вочевидь, й чіткі та виражені державницькі переконання В. Темницького.

З початком Першої світової війни, він у серпні 1914 р. увійшов до лав Бойової Управи УСС. Більше того, УСС він розглядав як «національну міліцію» й саме тому УСДП взяла безпосередню участь у формуванні легіону. У цей час, роздумуючи над історичною долею України й традицією боротьби за її державність, В. Темницький напише на сторінках своєї праці про Українських січових стрільців розпачливі й, водночас, сповнені надії міркування, що відображають його тогочасну натуру. «Майже немає польських родин, в яких би не було борців від 31-го і до 63-х років. Боротьба за самостійність Польщі – це не спомин, не традиції, записані на пожовклих від старості документах, але щось близьке, – зауважував В. Темницький. – Скільки з нинішніх польських Легіонерів бавилося в дитинстві зброєю, вищербленою на кістках російських жовнірів, скільки разом з молоком матері ссало її гіркі сльози, якими оплакувала втрату мужа, батька чи брата. [...] А українська кров за волю України проливалася так давно, що нинішнє покоління знає про це лише з книжок. [...] Сама ідея державної самостійності України – це у нас українців плід політично-економічних роздумів» [60].

Бойова управа. 31 березня 1915 р. Відень.

Сидять (зліва направо): доктори В. Старосольський, Т. Кормош, К. Трильовський (голова), С. Томашівський, Д. Катамай (писар). *Стоять:* І. Боровський (скарбник), В. Темницький, доктор Л. Цегельський (заступник голови).

Тоді ж (1914 р.) він також став членом створеної у Львові Головної Української Ради (від травня 1915 р. – Загальна Українська Рада) [65, с. 17]. Наприкінці серпня 1914 р. В. Темницький, передбачаючи небезпеку російського наступу й окупацію Галичини, переїжджає разом з легіоном УСС у Закарпаття, а з початку зими осідає у Відні [42]. Там він виступає за те, що партія має підтримати у війні Центральні держави загалом й Австро-Угорщину зокрема. «УСДП Австрії вважає війну проти Росії не лише війною в обороні прав і свобод, якими тішаться український народ у Галичині, але й війною висвободження мільйонів українського народу з-під російського гніту і неволи», – писав В. Тем-

ницький в квітні 1915 р. у своїй статті «Українська соціал-демократична партія і війна». Він вважав це величезне зіткнення війною «середньоевропейських народів проти реакції царського деспотизму», проти форми правління, «опертої на придушення мільйонних людських мас і на поневолення народностей», а прагнення своєї партії обумовлені бажанням, «щоб на руїнах царської імперії, на розвалинах тюрми народів повстали вольні людські республіки, самостійні і незалежні: українська, великоруська, польська і т.д.» [51, с. 11].

В австрійській столиці В. Темницький також тісно співпрацює з Союзом визволення України (СВУ) й регулярно публікує у його «Вістникові» статті, замітки, політичні огляди міжнародних подій, репортажі тощо [58, с. 8-10; 59, с. 10-12], а також до часопису «Світ», у «Ukrainische Nachrichten» [93; 94], про УССів [60] та ін. Свою підтримку СВУ він (як і решта віденських діячів західноукраїнської соціал-демократії) аргументує тим, що хоча й діяльність Союзу «йде вправді при допомозі австрійського правительства, але в хосен [користь] тільки ідеї самостійності України» [20, с. 57, 58].

Революційні події 1917 р. в Росії трансформували окремі ідеологеми соціал-демократів. УСДП почала виступати за якнайшвидше укладання миру без анексій і контрибуцій та за демократичні перетворення в державах, до складу яких входили українські землі.

Навесні 1917 р. т. зв. Голландсько-скандинавський комітет (ГСК) розпочав підготовку до мирного соціалістичного конгресу у Стокгольмі. З цього приводу 14 червня у столиці Швеції відбулися попередні наради ГСК з делегаціями низки соціал-демократичних партій. Від імені УСДП у них взяв участь й В. Темницький, який висловився за «найскорше укладення миру без анексій та воєнних контрибуцій», а його передумовою мала б стати справедлива розв'язка національного питання,

що мусило б відбуватися «дорогою права на самовизначення кожного народу й дорогою політичної та господарської національно-територіальної автономії» [1, с. 443; 80, арк. 12, 12 зв.].

Тоді ж ним було поширено «Меморіал» УСДП, де з цього приводу наголошувалося, що «з'єднання всіх українських областей в одноцільний під політичним і господарським оглядом автономний державний організм є на тепер остаточною ціллю української національної політики» [1, с. 443; 80, арк. 12, 12 зв.]. УСДП вимагала для українців Австро-Угорщини і Росії щонайменше «повної політично-господарської, національно-територіальної автономії», а також перетворення цих імперій на «федеративні держави автономних і рівноправних народів» [1, с. 443; 80, арк. 12, 12 зв.]. При цьому партія категорично заперечувала можливість входу Галичини, Холмщини чи Підляшшя до складу майбутньої польської держави й висловилася за її відбудову виключно в етнографічних межах. Крім того, вимагалось також створення окремої української секції на конгресах Інтернаціоналу та в Міжнародному соціалістичному бюро, про що й були розіслані звернення до всіх партій II Інтернаціоналу [23, с. 68-83].

Вищевказані наради у Стокгольмі тривали протягом червня-липня 1917 р. і за цей час В. Темницький не лише розповсюджував серед делегатів інформацію про Україну та політичні устремління українського народу, а й уклав попередні домовленості про підтримку зазначених вимог з німецькою, російською і чеською делегаціями. Водночас голова УСДП звернувся з відкритим листом до Петроградської ради робітничих і солдатських депутатів, у якому вітав демократичну революцію в Росії й висловив переконання, що революція незабаром перетворить колишню царську імперію на «союз свободних, рівноправних, незалежних народів» [1, с. 445].

У цей період В. Темницький влітку певний час був співробітником Міністерства закордонних справ Австро-Угорщини, що й послужило приводом для окремих однопартійців звинуватити його у нечистоплотності у політико-ідеологічних принципах. Зокрема віденська організація УСДП надіслала голові Української парламентської репрезентації (УПР) Ю. Романчуку, а також до усіх національних секцій СДРПА, листа із заявою про те, що вона не визнає В. Темницького головою партії. Причиною такого демаршу була його праця в австрійському МЗС, що нібито означало втрату ним політичного обличчя й перетворення на «мужа довір'я» уряду [80, арк. 11, 12]. Зрештою цю справу було винесено на розгляд конференції УСДП, що відбулася у Відні 5-6 серпня 1917 р. На ній В. Темницький спростував усі закиди та пояснив, що його посада в МЗС не є політичною, а пов'язана з перекладами матеріалів українських та інших часописів щодо українського питання. При цьому він навіть заявив, що готовий скласти з себе повноваження голови партії, яку утім не було задоволено. Більше того, залишившись головою УСДП, В. Темницький був обраний (разом із М. Ганкевичем) делегатом на Стокгольмський конгрес Інтернаціоналу, проведення якого планувалося на вересень того ж року [80, арк. 11, 12]. Невдовзі, 29–30 серпня 1917 р. він представляє у Відні УСДП на конференції соціал-демократичних партій Австро-Угорщини, Німеччини та Болгарії за участю всіх національних секцій СДРПА (окрім ППСД) й виголошує в своїй промові вимоги припинення війни й створення окремої української секції в Інтернаціоналі [9, с. 163-166].

Згодом, 25 березня 1918 р. на скликаному Української парламентською репрезентацією (УПР) у Львові з'їзді представників українських політичних партій, В. Темницький представляв не лише УСДП, а й усю га-

лицько-українську соціал-демократію. Під час своєї промови він, висуваючи вимогу «перебудови цілої Австро-Угорщини у федерацію окремих національних держав» [29, с. 17], заперечував потребу створення єдиної надпартійної структури через так звану глибину ідеологічних суперечностей між різними українськими партіями [62]. Свою державницьку і демократичну позицію партія підтвердила й під час першотравневих свят, коли за підписами В. Темницького і П. Буняка звернулася до робітництва «висловити привітання самостійній Україні» й закликала домагатися «свободи й рівноправності українського народу в Австро-Угорщині», яке «наступить лише тоді, коли Австро-Угорщина буде перебудована на основі права самовизначення народів, коли буде перетворена в союз вільних національних держав, в котрім українські землі Галичини, Буковини та північної Угорщини будуть з'єдинені в Українську Державу» [63].

Поступово В. Темницький відходить від партійного провідництва, що формально було засвідчено 23 червня 1918 р. на конференції УСДП у Львові, коли він передав обов'язки голови партії О. Крупі, мотивуючи це своїм постійним проживанням у Відні [64]. Попри це, де-юре В. Темницький все ще залишався головою УСДП, позаяк відповідні зміни та його демісію мав прийняти з'їзд партії. З іншого боку 19 жовтня щойно створена Українська Національна Рада (своєрідний західноукраїнський передпарламент) призначила В. Темницького своїм представником у Швейцарії, проте йому так і не довелося фактично виконувати цю місію. В. Темницький підтримував факт постанови ЗУНР, а УСДП виступила за негайну злуку з Наддніпрянською Україною.

У грудні 1918 р. він повернувся в Галичину, а вже 25 грудня 1918 р. Рада народних міністрів УНР ухвалила

пропозицію свого голови В. Чеховського про призначення В. Темницького товаришем (заступником) міністра закордонних справ УНР [68, арк. 11]. Проте він так і не приступав до виконання цих обов'язків й формально був звільнений з посади урядовим рішенням від 4 квітня 1919 р. «згідно з проханням з 25 грудня 1918 року» [68, арк. 103 зв.]. Водночас з січня 1919 р. він належав до соціал-демократичної фракції в Українській Національній Раді (УНРаді) ЗУНР, політику в якій по суті визначали націонал-демократи. Члени УНДП очолювали й перший та другий уряди ЗУНР (відповідно: К. Левицький й С. Голубович). УСДП ж перебувала у поміркованій опозиції [46, с. 114, 115]. В. Темницький також перебував в опозиції до уряду ЗУНР й, підтримуючи боротьбу Республіки за свою незалежність, беззастережно виступав за об'єднання ЗУНР з УНР в одну державу.

У січні 1919 р. він став співучасником проголошення Акту Злуки ЗУНР та УНР і делегатом Трудового конгресу України. Тоді ж В. Темницький зближується з наддніпрянським соціал-демократом і головним отаманом УНР С. Петлюрою, якого в лютому 1919 р. супроводжує під час його поїздки в Галичину. Ці події й перебування В. Темницького у Києві та особисте знайомство з наддніпрянськими соціалістами й провідниками УНР, відображаються на його ставленні не лише до уряду ЗУНР, а й впливають на трансформацію його центристської соціал-демократичної ідеології у більш лівий вектор.

Так, наприклад, вже 28 березня 1919 р. В. Темницький (як і УСДП) на засіданні УНРади, всупереч прийнятого нею рішення, почав вимагати ліквідації автономних владно-державних структур Західної області УНР (ЗО УНР), а фактично – самознищення ЗО УНР. «Наша політика мусить йти наліво, наліво і ще раз наліво», – безапеляційно заявив тоді він [47, с. 4]. Разом з В. Темницьким за більш лівішу, соціалістичну політику, а також

із домаганням створення соціалістичного уряду ЗО УНР, почала виступати й соціал-демократична фракція УН-Ради. У ті ж дні, 28-29 березня 1919 р. у Станіславові відбувалася партійна конференція УСДП. На ній В. Темницький виступив із доповіддю щодо стратегії зовнішньої та внутрішньої політики, суть сучасного моменту якої, на його думку, полягала в боротьбі «двох світів»: «капіталізму й імперіалізму» з одного боку зі «світом демократії» з іншого. Світ капіталу та імперіалізму, звісно ж, уособлювала собою Антанта, а світ демократії, нато-мість, – соціалістичні держави Сходу Європи (тобто – УНР і РСФРР!). Тож В. Темницький вітав «тріумфальний похід демократичного, визвольного руху й соціальної революції» й наполягав на неможливості «входити у воєнний союз з Антантою проти большевиків», вважаючи водночас, з іншого боку, що той «під покришкою насаджування соціалізму ограблює Україну». Вихід із цього протиріччя ідеолог УСДП бачив досить простий: «припинення війни проти большевиків на основі визнання повної самостійності та суверенності Української Народної Республіки». Виходячи з подібних міркувань, В. Темницький очікувано засудив й орієнтацію уряду ЗО УНР «виключно на Антанту» та політику уряду С. Голубовича, який «не йде... по лінії інтересів робочих мас» [25, с. 7, 8]. Відтак учасники конференції ухвалили рішення про нагальну необхідність проведення соціалістичних реформ й підписання мирної угоди з урядом Радянської Росії на засадах визнання незалежності УНР. Делегати також розробили програму боротьби за прихід до влади лівих сил на ґрунті парламентської демократії.

Цю тактику було випробувано вже невдовзі у Станіславові, коли впродовж 30–31 березня 1919 р. соціал-демократи захопили ініціативу на Селянсько-робітничому трудовому з'їзді, що був скликаний керів-

ництвом легальної, опозиційної до уряду УНР організації – Селянсько-робітничого союзу (СРС). Вочевидь його організатори мали намір скликати такий собі, подібний до київського, «Трудовий конгрес» Західної України й, надавши йому відповідних пафосу і значення, «легітимним» шляхом змінити владу та її курс ліворуч, на тотожний із урядом Директорії УНР. На з'їзді В. Темницький виступив з промовою, в якій, попри класову риторіку про «братання міста із селом», було піддано гострій критиці діяльність УНРади та Державного секретаріату ЗО УНР, що «не йде по інтересах українських трудових мас». Що ж до міжнародної тематики, то речник УСДП недвозначно заявив: «Ми не є проти переговорів із Антантою, але протестуємо, щоб українські війська кровавилися за її інтереси» [52, с. 2]. У підсумку з'їздом було ухвалено: зайняти компромісну позицію в національному питанні, вимагати кооптації представників СРС до парламенту й створити єдиний пролетарський фронт. Утім, попри тиск соціал-демократичної фракції, УНРада та уряд відхилили домагання з'їзду. Разом з тим, «вірую» В. Темницького в директоріальний уряд і його соціалістичну політику вже зазнавали перших сумнівів. Так, наприклад, вже 4 квітня він, критикуючи на засіданні УНРади земельний закон УНР, категорично стверджував, що «закон Директорії не змінив відносин власності на селі в дійсно соціалістичному напрямку» [48, с. 2].

Тим не менш, попри невдачу у спробі демонтувати несоціалістичну західноукраїнську владу, соціалісти з Директорії УНР належно оцінили зусилля В. Темницького й запропонували йому місце у соціалістичному уряді УНР на чолі з Б. Мартосом. 24 квітня 1919 р. його було включено до складу Ради народних міністрів в якості міністра закордонних справ УНР [2, с. 289, 290]. Згодом сам В. Темницький згадував, що потрапив «у со-

ціялістичний кабінет міністрів Бориса Мартоса [...], ніби біблійний Пілат у християнське «вірую» [56, с. 12]. «Завданням соціалістичного кабінету міністрів, до якого маю честь належати, – захоплено виголошував він на першотравневому мітингу 1919 р. у Рівному, – буде будувати вільну, незалежну соціалістичну українську республіку без хлопа і без пана» [56, с. 12].

Того ж дня, 1 травня 1919 р., урядом УНР було вирішено відрядити В. Темницького у поїздку на мирову конференцію до Парижу. Зі складу Директорії передбачалася відправка з ним також Є. Петрушевича та А. Макаренка, також кількох радників (від есерів – Ісаєвича або ж Шрага, а від есдеків – Антоновича чи кого визнає бажаним сам міністр закордонних справ). При цьому В. Темницькому надавалося «право звільнити тих осіб місії, які вже вислані до Парижу» [68, арк. 125]. До часу від'їзду він встиг 9 травня запропонувати Раді народних міністрів: 1) звільнити з посад товаришів (заступників) міністра закордонних справ С. Бачинського (з 1 травня), А. Марголіна (з 24 квітня), Є. Лівицького (з 1 квітня), Л. Цегельського (з 15 квітня); 2) призначити М. Василька на посаду Надзвичайного посла і уповноваженого міністра УНР при уряді Швейцарської Республіки (з 15 травня); 3) звільнити Ю. Гасенка з посади Надзвичайного посла УНР в Бухаресті (з 20 травня) і призначити на цю посаду з того ж числа К. Мацієвича; 4) звільнити Д. Антоновича з посади голови Надзвичайної місії УНР до Італії (з 15 травня) і призначити на цю посаду з того ж числа Надзвичайного посла в Берні Є. Лукаsevича [68, арк. 133-133 зв.]. Тоді ж урядом було ухвалено, на час від'їзду В. Темницького, призначити тимчасово виконувати його обов'язки А. Лівицького. 13 травня 1919 р. на засіданні Директорії було вирішено, що на час від'їзду В. Темницького за кордон, виконання обов'язків міністра закордонних справ

доручалося народному міністру юстиції А. Лівницькому [70, арк. 10]. 22 травня 1919 р., саме у пору початку польської офензиви Галлера, В. Темницький через Станіславів і Карпати вирушив за кордон [77, арк. 36, 36 зв.].

В. Темницький мав не лише взяти участь у мировій конференції в Парижі, а й координувати зусилля дипломатичних представництв УНР в Європі, спрямовані на досягнення міжнародного визнання УНР та одержання військової допомоги від західноєвропейських країн. Вже 8 липня уряд розглянув його листа з приводу необхідності налагодження спільних дипломатичних зусиль й організації об'єднаної наради урядів УНР і ЗО УНР [68, арк. 169 зв.]. Крім того, він організував і провів дві наради дипломатів УНР у Відні та Карлсбаді (нині – Карлові Вари, Чехія).

18–22 червня 1919 р. Відень (Австрія).
Нарада голів закордонних дипломатичних установ
УНР під головуванням міністра закордонних справ
В.Темницького (стоїть у центрі)

Перша нарада українських дипломатів відбулася з його ініціативи у Відні 18-22 червня 1919 р. у зв'язку з перебуванням в австрійській столиці радника Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Паризькій мирній конференції С. Томашівського. У ній взяли участь: В. Липинський (посол УНР в Австрії), В. Сінгалевич (посол ЗО УНР в Австрії), М. Василько (голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швейцарії), М. Порш (посол УНР в Німеччині), Д. Левицький (голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Данії), а також радники М. Здерковський та А. Жук.

Учасники наради обговорили основні пріоритети зовнішньої політики УНР. Нарада підтвердила незмінність зовнішньополітичного курсу Директорії, головними принципами якого залишалися соборність і державна незалежність усіх українських земель. Нарада послів визнала за необхідне позбутися будь-якої залежності від Польщі, натомість як «природний союзник» розглядалася Німеччина й визнавалася потреба в тісніших контактах з Угорщиною та Чехо-Словаччиною. Окремі положення стосувалися взаємин з країнами, які мали територіальні претензії до України (Румунія, Польща, Росія).

У підсумку нарада під керівництвом міністра закордонних справ УНР В. Темницького визначила такі основні напрями української дипломатичної політики на найближчий тогочасний період:

1. Провідна ідея української зовнішньої політики залишається незмінною – державна незалежність усіх українських земель;

2. До підписання миру між Антантою і Центральними державами головним завданням української міжнародної політики є мирна конференція. Успіхи української делегації на ній матимуть вирішальний вплив на політичну долю України;

3. Якщо інші держави або окремі національні чи соціальні групи будуть висувати питання щодо міцнішого зв'язку з сусідніми народами, то українські представники повинні керуватися принципом державної незалежності;

4. Це положення стосується не лише народів колишньої Росії, але й певних національних і соціальних груп у самій Україні, які досі не підтримали ідею української державності і вороже ставлення яких може зашкодити реалізації цієї великої національної мети;

5. Стосовно Західної України, то потрібно всіляко наголошувати на інтегральності української етнографічної території, відокремлення її від західних держав. Для Галичини доцільно було б домагатися повного державного відокремлення її української частини від Польщі у формі суверенності або, коли це неможливо, хоча б у формі тимчасового нейтралітету. Потрібно б вжити всіх заходів, аби позбутися будь-якої залежності, навіть і суто господарської, від Польщі. Домагання плебісциту не повинно ініціюватись Україною. У справі ж Буковини мінімумом територіальних домагань України мав бути правий берег Черемоша і територія між Прутом та Дністром. У справі Закарпаття повинні бути здійснені всі дипломатичні заходи для врятування головної її основи для Західної України. Приділяти особливу увагу Холмщині як дуже важливій із національного й політичного сенсу території, адже розв'язання цієї проблеми матиме визначальний вплив на подальші відносини з Польщею. Волинь і Галичина у жодному випадку не можуть бути приєднані до Польщі. Домагатися приєднання до України Бессарабії з наданням автономії неукраїнському населенню цього краю. Це ж стосувалося і порядку приєднання до України Криму;

6. Домагатися, щоб національними правами тих українців, які не увійдуть до Української Держави, опіку-

вався Союз Народів (Ліга націй), який виконуватиме певні функції Антанти;

7. Щодо Франції, то тісніші відносини з нею неможливі і з політичних, і з господарських причин;

8. Природним союзником України є Німеччина. Можливо, настане час, коли треба буде подумати про союз із Німеччиною проти Польщі. Аналогічна ситуація може бути з Угорщиною. З Болгарією Україна не має жодних суперечливих інтересів;

9. Стосовно більшовицької Росії, то вирішальним у цих відносинах є національно-політичний аспект. Україна не може прийняти такого московського уряду, який виконував би роль уряду всієї Росії без огляду на його політичне та соціальне спрямування;

10. Аналогічну позицію Україна займає щодо Польщі;

11. Відносини з Чехо-Словаччиною, внаслідок суперечностей із сусідніми державами, повинні розвиватися з великою обережністю.

На нараді також зазначалося, що для виконання цієї інструкції українські дипломати збережуть усю свою увагу і тактовність, проте, якщо виникне потреба, «не зупиняться перед енергійною мовою та рішучими діями» [87].

У серпні 1919 р. у Відні В. Темницький мав кілька зустрічей з М. Грушевським з питань фінансування проєктів щодо Українського соціологічного інституту (УСІ), що фактично мав би стати кузнею кваліфікованих кадрів для провідних вітчизняних соціалістичних партій (УПСР, УСДРП, УСДП), або ж, як він сам писав з цього приводу, «приготовив під їх проводом кадри людей, ознайомлених із соціальними науками, і таким чином не тільки виробив би коло співробітників для реалізації наукових завдань, але також і українському соціальному, а конкретніше – соціалістичному, рухові дав би нові сили, новий інтелектуальний зміст» [12, с. 35-36]. Крім того,

УСІ міг би стати й свого роду українським інформаційним центром на Заході, про який В. Темницький згадував у листі до О. Жуковського в липні 1919 р., підкреслюючи необхідність створення інформаційного бюро в Європі, що публікувало б книжки, брошури та статті про Україну [24, с. 99].

6–14 серпня 1919 р. в Карлсбаді (нині м. Карлові Вари, Чехія) В. Темницький зібрав другу нараду послів і голів дипломатичних місій УНР. Засідання проходили у приміщенні приватної вілли «Гогенбург» в декількох кілометрах від Карлсбада та готелі «Трирр». У ній взяли участь: радник міністра А. Жук, посол УНР у Німеччині М. Порш, голови надзвичайних дипломатичних місій УНР М. Славинський (у Чехо-Словаччині), А. Яковлів (у Нідерландах та Бельгії), Д. Левицький (у Данії), К. Лоський (у Швеції та Норвегії), радник місії у Великій Британії Я. Олесницький, радник посольства в Австрії В. Полетика, голова місії у Фінляндії М. Залізник, уповноважений представник державного секретаря ЗО УНР О. Бурачинський, голова місії ЗО УНР в Будапешті Я. Біберович, голова делегації ЗО УНР на Паризькій мирній конференції і державний секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко, голова дипломатичної місії ЗО УНР в Австрії В. Сінгалевич. Учасники наради провели 12 засідань, що були присвячені обговоренню питань організації та координації діяльності дипломатичних представництв, пріоритетів зовнішньої і внутрішньої політики УНР, становище та роль України у світі.

Однією з ключових доповідей на нараді був виступ В. Темницького щодо загальних проблем внутрішньої і зовнішньої політики УНР, з особливою увагою на політику «соціальної рівності» [71, арк. 5]. Найбільше ж суперечок виникло з приводу зовнішньополітичних пріоритетів УНР та ЗО УНР, які сам очільник МЗС охарактеризував як існування двох «зовнішніх політик».

Дискусійним виявилось й питання про подальші стосунки з Польщею та країнами Антанти, а «каменем спотикання» стала Галичина. Більшість дипломатів схилилися до думки про необхідність утворення антибільшовицької коаліції з усіма не комуністичними силами. Проти союзу з поляками виступали в основному вихідці з колишньої ЗУНР. Група на чолі з М. Поршем висунула ідею приєднання УНР до протибільшовицької федерації, що мала включити у себе ще і козацькі об'єднання Дону та Кубані і в майбутньому інші сили, вороже налаштовані до «Червоної Москви».

У ході роботи Карлсбадського форуму було прийнято: «Резолюцію Славінського» та «Резолюцію Порша». М. Славінський, характеризуючи загальну ситуацію в Україні, закликав до єднання республіканських сил навколо ідеї соціальної республіки. Запоруку відновлення України дипломат вбачав у проведенні плано-мірних соціальних реформ в УНР [71, арк. 60]. Резолюція М. Порша називала основною причиною дипломатичних невдач УНР «надзвичайне безсилля внутрішнє» [71, арк. 61]. У підсумку в резолюції наради було вказано на потребу у чіткішій координації діяльності українських дипломатичних установ, а також вирішено скорегувати основні напрями підвищеної уваги у зовнішній політиці – особливого і першочергового значення набували відносини з найближчими сусідами (Польщею, Румунією, Чехо-Словаччиною), а також з Італією, Естонією, Литвою, Латвією та Грузією [72, арк. 1-19]. Позаяк Захід наполегливо вказував Україні на доцільність оголошення федерації з Росією, то дипломати також домовилися змінити тактику дипломатичної роботи й «говорити про федерацію, а робити самостійність» [35, с. 14]. Що ж до проблем у польсько-українських стосунках, то єдиним способом вплинути на рішення Паризької комісії В. Темницький вбачав у

відправленні до Франції спеціальної делегації, котра надала би Антанті документальні матеріали стосовно звірств польської армії на українських землях [71, арк. 48] і навіть (спільно з О. Бурачинським) власними зусиллями намагався апелювати до Ж. Клемансо [86; 90].

Утім, 2 вересня 1919 р. на засіданні Кабінету І. Мазепи, урядовці «в зв'язку з сучасним політичним станом» ухвалили звернутися до Директорії з пропозицією звільнити В. Темницького з посади очільника МЗС [69, арк. 70-70 зв.]. Його відставці сприяла й позиція голови Директорії, головного отамана С. Петлюри, який у листі до прем'єр-міністра І. Мазепи розкритикував В. Темницького і вказав на необхідність заміни його у терміновий строк. Характерною в цьому контексті була й поведінка самого В. Темницького, який поїхавши інспектувати посольства УНР відмовлявся повертатися назад незважаючи на неодноразові постанови уряду. Крім того, В. Темницький неодноразово вимагав коштів від Фінансової агентури УНР в Берліні [85, арк. 12 зв. – 13], а головно, підозрювався у прихильності до лідера ЗО УНР Є. Петрушевича, який перебував у вкрай загострених стосунках із головним отаманом [7, с. 254]. Більше того, головою Директорії наказувалося також домогтися від усіх приватних осіб, які отримували кошти із вказаного фонду з 50-мільйонного військового фонду за розпорядженнями В. Темницького, звітностей про витрати цих грошей, а також обов'язкового повернення решти з цих сум. Крім того, від самого В. Темницького наказувалося зажадати справоздання й пояснень щодо власних витрат, а також по тих асигнуваннях з державного військового фонду, які він без належних на те уповноважень здійснив на ім'я окремих місій та приватних осіб [84, арк. 79]. Тож С. Петлюра роздратовано вказував, що «треба одкликати на Україну тих людей, що там

сидять без діла, витрачають дурно гроші; вони псують справу» [36, с. 51]. Йшлося, вочевидь, також і про 3 млн. 116 тис німецьких марок, що були витрачені лише за перше півріччя 1919 р. на дипломатичні представництва, проте так і не принесли істотних практичних бонусів для Республіки на міжнародній арені [40, с. 368].

У жовтні 1919 р. В. Темницький, вже як колишній міністр, безрезультатно запрошував в уряді УНР дозволу для особливої комісії представників закордонних держав для ознайомлення на місці з єврейським питанням на Україні [69, арк. 123-124]. Після відставки з поста міністра закордонних справ УНР він деякий час політичною діяльністю не займався, та все ж В. Темницький засудив квітневий «Варшавський договір» 1920 р. С. Петлюри з Ю. Пілсудським. Що ж до партійної діяльності, він взяв участь у конференції УСДП, що відбувалася 3-4 липня 1920 р. у Львові. У своїй промові В. Темницький залишався вірним революційним ідеям й вірив, що «одноцільний соціалістичний фронт скоро буде утворений» [5, с. 1]. На підставі його доповіді конференцією було прийнято й відповідну резолюцію, квінтесенцією тексту якої є твердження, що «Соціалістична Українська республіка не може мати нічого спільного з державними планами тих націоналістичних та шовіністичних кіл, які бажають будувати Українську державу на взір теперішніх капіталістично-імперіялістичних держав» [28, с. 1, 2].

Навесні 1921 р. В. Темницький повертається в Галичину й осідає у Станіславові. Відтоді він часто відвідував с. Устя-Зелене (нині Монастириського району), де свого часу одружився та де жила його сім'я¹. Він прагнув відновити політичну діяльність в УСДП й 11 бе-

---

¹ 1997 року на будинку в Усті-Зеленому, в якому проживав, було встановлено меморіальну таблицю.

резня 1923 р. в якості гостя був присутній на засіданні Головної управи партії [17, арк. 83]. Проте на той час УСДП різко ліворадикалізується й вже встигла вийти з під контроль своїх колишніх провідників. Зрештою 18 березня 1923 р. на VI партійному з'їзді УСДП відкрито перейшла на комуністичні позиції, що стало причиною заборони її польською владою в січні 1924 р.

На деякий час В. Темницький відходить від політичної активності й намагається налагодити життя пересічного громадянина й врятуватися від злиднів. «Не можуть ніде знайти як-так платної посади, аби можна було жити з родиною, – писав він у квітні 1925 р. до Л. Ганкевича, – я рішив відвезти жінку з дітьми на село до родини, а сам, живучи... в Станіславові, відбути судову практику. У мене вже гостює матеріальна нужда. Просто їсти вже не стає!» [77, арк. 38–38 зв.]. Тим не менш, він із друзями таки намагається відродити УСДП. Шлях було обрано через просвітницьку роботу у середовищі робітництва, а відтак – засобом створення культурно-освітнього товариства «Робітнича громада», статут якого було затверджено наприкінці 1925 р., а вже з червня 1926 р. товариство почало випускати газету «Вперід!» У 1926 р. В. Темницький переселився з родиною до Стрия. У той час 5 березня 1927 р. на першій конференції «Робітничої громади», що відбулася у Львові, він увійшов до складу ради товариства [75, арк. 72].

5 грудня 1927 р. на львівській політичній конференції робітництва, що відбувалася незабаром до парламентських виборів у Польщі, В. Темницький у своїй доповіді на тему «Сучасне політичне становище і завдання українського пролетаріату» доводив, що українське робітництво було «здезорієнтоване, позбавлене проводу», а відтак й «попадає в чужі табори, в яких затрачує своє класове обличчя». Саме тому, наголошував він, й потрібно би «створити самостійну політичну партію ук-

раїнського пролетаріату», що стояла би на соціально-політичній платформі, оприлюдненій в газеті «Вперед!». Делегати конференції одноставно підтримали таку думку й того ж дня прийняли резолюцію про створення партії українського пролетаріату, котра до скликання «конгресу, який вирішить справу програми, виступатиме під фірмою УСГ «Вперед»» [32, с. 1]. Тож В. Темницький стає одним із співзасновників політичної організації – Українська соціалістична група (УСГ) «Вперед» й був обраний до складу її управи на чолі з І. Жовніром (крім нього, до складу управи увійшли: В. Темницький, В. Старосольський, Л. Ганкевич, І. Квасниця, П. Буняк) [16, арк. 3].

У 1928 р. В. Темницький переїжджає мешкати до Львова. Тут, у столиці Галичини, під час Українського соціалістичного конгресу, що тривав 8-9 грудня 1928 р., відбулося остаточне завершення ідейно-організаційного відновлення УСДП. Будучи його депутатом, В. Темницький 8 грудня виголосив основну доповідь на тему «Проект програми і організаційного статуту», у якій засудив політику більшовиків, проте лише за те, що мовляв «не можна насадити нового ладу», а також через те, що «на Радянщині до справжнього соціалізму дуже далеко. Там тільки капіталістичний лад в своїх початках». Оратор наголошував, що більшовики розбили робітничий рух в Галичині в особі УСДП, але натомість «не створили нової масової партії» й, водночас, саме в УСРР В. Темницький вбачав основу для будівництва української державності, а відтак й виступив «проти всякої інтервенції на радянській Україні з якого-небудь боку». Що ж до практичної галицької політики, то доповідач був переконаний, що хоча галицьке суспільство ще не визріло для соціалізму, відновлена партія (УСДП) мусить ширити організацію, скуплення, підготовку для реалізації високого соціалістичного ідеалу. Він і до того часу

був переконаний, що висунута у 1918 р. пропозиція створення одноцілого національного фронту ставила українське робітництво «на службу капіталістично-клерикальній реакції». При цьому В. Темницький все ж визнавав, що «деякі спільні інтереси» в українському політичному таборі все ж були і вони могли зробити можливим об'єднання УСДП з іншими національно-державницькими партіями на загальнонаціональній платформі. Та при цьому чи не одразу ж згадав, що найбільш «болючим» питанням в політиці УСДП було «ставлення до соціалістичних партій інших народів» й виступав, що, як партія класова, УСДП мусить «порозумітися з іншими соціалістичними партіями», а отже українська галицька соціал-демократія мала би приєднатися до міжнародного робітничого руху [31, с. 1; 73, арк. 3].

На другий день конгресу В. Темницький також мав слово, зокрема, у перебігу дебатів. Підбиваючи підсумки дискусії, він вкотре люб'язно й застережливо висловився щодо УСРР, заявивши, що «нам [Радянська] Україна дорога, і критикуємо, що треба, аби там поправити соціалізм. [...] Там справжнього соціалізму нема, а лише в назві». Галицький соціал-демократ завважив також, що в УСРР «не лише повалено старий лад револьверами, але заведено ними новий лад. А це належало завести, як казав Маркс, еволюційно» [73, арк. 9, 10]. Свою лояльність до радянської моделі й до УСРР В. Темницькому вдалося закласти й до політичної резолюції форуму, що була проголосована його учасниками одностайно. «Обстоюючи принцип самостійної, соціалістичної, соборної української республіки, не погоджуючись із централістичними зусиллями й диктатом Москви, – зазначалося у резолюції, – український пролетаріят мусить стояти в обороні радянської України, вважаючи, що її занепад погрожує поворотом до влади

чорної реакції, яка не побоїться вернути до давніх царських метод супроти українського народу» [31, с. 1, 2].

Тоді ж, 9 грудня 1928 р., в унісон із Українським соціалістичним конгресом формально було проведено й черговий (відновлюваний) з'їзд УСДП, на якому В. Темницького було обрано до складу ЦК партії та її віце-президентом.

Як один з керівників УСДП, він балатувався до польського Сейму (округ № 53, м. Станіславів). У передвиборчій риторичі В. Темницький позиціонував себе прихильником взаємодії УСДП і Польської соціалістичної партії (ПСП) «у боротьбі проти націоналізму, фашизму й комунізму», водночас не відкидаючи необхідності побудови незалежної української держави [44, с. 48]. Партія ж (УСДП / УСГ «Вперед»), спільно з Українською соціалістично-радикальною партією (УСРП), сформувала виборчий блок українських соціалістичних селянських і робітничих партій¹. Було укладено й коаліцію з Українським національно-демократичним об'єднанням (УНДО) [10, с. 2; 53, с. 1]. Виборчий блок УСРП-УСГ «Вперед» зібрав тоді бл. 270 тис. голосів, але згідно із розташування кандидатів у списку блоку жоден соціал-демократ до парламенту не потрапив. До Сейму було обрано усього дев'ять послів та одного до Сенату й усі вони були соціал-радикали [37, с. 370–371]. Своєю чергою В. Темницький, як і всі інші есдеки-кандидати, зайняв друге місце у виборчому списку по округу (після соціал-радикала Л. Бачинського).

У цей час В. Темницький жив за рахунок юридичної практики, брав активну участь у кооперативному русі, писав для української преси («Діло»). Спільно з ним, після повернення з еміграції до Дрогобича, відновив певний час свою адвокатську діяльність й С. Витвицький. Коли ж польська влада не дозволила В. Темницькому займатися адвокатською практикою, він працював керівником прав-

ничого відділу товариства «Суспільна забезпеченість». Був час, коли він хворів і перебував в істотній фінансовій скруті такою мірою, що його колишній радник А. Жук мусив серед друзів і знайомих за кордоном збирати для В. Темницького хоч якісь кошти на життя.

В соціально-політичній діяльності партія В. Темницького без відчутних успіхів намагалася згуртувати навколо себе робітників-українців у автономних українських класових профспілках. Так, наприклад, 29 квітня 1929 р. у Львові відбулася спільна нарада ЦК УСДП та Центральної комісії Класових професійних спілок (КПС), що об'єднували робітників різних національностей у Польщі за класовою професійною ознакою. Від УСДП у нараді взяли участь В. Темницький та ще деякі його партійні товариші, від Центральної комісії КПС – її генеральний секретар Ж. Жулавський. Під час перемовин було визначено умови перебування робітників-українців у КПС, зокрема, передбачалося створення окремої Української професійної комісії, підпорядкованої Центральній комісії КПС, видання професійного органу українською мовою («Професійний вісник») і скликання Українського професійного конгресу. Проте усі ці наміри залишилися на папері, позаяк у 1930-х рр. галицьким соціал-демократам так і не вдалося створити автономні українські профспілки в рамках загальнопольських КПС [23, с. 68-83].

Тим часом перед В. Темницьким несподівано відновилися посольські (депутатські) перспективи. У зв'язку з передчасною смертю 1930 р. посла Л. Бачинського саме він мав отримати вакантний депутатський мандат у польському Сеймі. Варто зауважити, що В. Темницький продовжував шукати політичного зближення й з польськими соціалістами (ППС). Тож не дивно, що у друкованому органі саме цієї політсили у травні того ж року з'явилося його доволі просторе інтерв'ю. У ньому,

що вийшло під назвою «Перший посол української соціал-демократії в Сеймі Речі Посполитої», політик критично згадав про ОУН висловився за демократичний шлях до здобуття Україною державності. «Українські націоналісти стоять на позиції, що всі події в Польщі, якщо йдеться про боротьбу за демократичний устрій держави, їх, стоячи на принциповому становищі, не цікавлять. Ми також прагнемо до незалежності України. Однак усе, що діється в Польщі, обходить нас не лише тому, що в ній живемо, але також тому, що боротьба за демократію в Польщі є важливою для нас також, з точки зору міжнаціональної» – заявив газеті «Robotnik» В. Темницький [89, s. 3]. Він також виказав переконання, що в Речі Посполитій «українські робітники тільки у випадку збереження демократичного устрою здобудуть собі певні політичні й громадянські права» [89, s. 3]. Що ж до співпраці українських соціал-демократів із польськими соціалістами, то тут він запевнив, що стосунки між УСДП і ППС «стають щоразу ближчими», а сама ППС є єдиною силою, котра чесно бореться за демократію в Польщі й відтак УСДП йтиме з нею разом, пліч-о-пліч [89, s. 3].

Утім, стати послом Сейму Речі Посполитої В. Темницькому так і не судилося, позаяк вже в серпні 1930 р. режим диктатора Ю. Пілсудського розпустив польський парламент. Тим не менш, у 1930–1934 рр. В. Темницький стає членом Тимчасової ради міста Львова, на засіданнях якої намагався використовувати українську мову [88, s. 711-712]. Під гаслом за відновлення соборної самостійної Української держави зі столицею в Києві він сприяє консолідації семи демократичних і соціалістичних політичних сил (УСДП, УНДО, УСРП, Українська народна обнова та декілька емігрантських організацій). Так, будучи гостем на 32-му конгресі УСРП у грудні 1932 р., В. Темницький від імені УСДП заявляє про «по-

требу створення одноцілого зорганізованого фронту українських працюючих мас у змаганні за свої національні та соціальні права» [11, с. 3]. Згодом, у 1933-1934 рр. він з однопартійцями переймається формуванням українського соціалістичного блоку, концепція якого була проголошена галицькими УСДП і УСРП, до яких незабаром приєдналися наддніпрянські еміграційні партії, зокрема, УСДРП та УПСР [23, с. 68-83]. У січні 1934 р. УСДП, УСРП, УСДРП та УПСР опублікували спільну заяву про злочини сталінського режиму і в якій було проголошено про боротьбу цих партій за народоправство та демократичний лад, що мали б принести українському народові національно-політичну свободу, успішний господарський розвиток і добробут на його землі [45, с. 3, 4; 66, с. 2]. 29-30 грудня 1934 р. ці ж партії організували у Львові з'їзд, який у своїй резолюції закликав до боротьби проти всякого роду реакції, диктатури й насильства, за «вільну незалежну демократичну Україну» й реалізацію «ідеалу соціальної справедливості» [33, с. 2; 67, с. 2; 91, с. 609].

Водночас В. Темницьким продовжується курс керівництва УСДП на політичний союз з польськими соціалістами. В. Темницький бере участь у спільній міжпартійній конференції провідних діячів УСДП і ППС, що відбулася у Львові 29 січня 1933 р. На ній було досягнуто рішення про взаємодію цих партій у боротьбі проти націоналізму, фашизму й комунізму. виявилися, однак, і розбіжності. Зокрема у національному питанні ППС виступала за територіальну автономію західноукраїнських земель у складі Речі Посполитої, а натомість УСДП – за державну незалежність і соборність України [23, с. 68-83]. При цьому УСДП сповідувала ліво-державницькі погляди в контексті ідеології соціалізму марксистського спрямування. Тож прийняття VII конгресом УСДП 4 березня 1934 р. у Львові одностайної ухвали про вступ партії до

Робітничого Соціалістичного Інтернаціоналу (РСІ) було цілком закономірним для цієї політичної сили рішенням. На цьому конгресі В. Темницького знову було обрано до складу ЦК УСДП [14, арк. 1, 2].

Разом з цим, він різко критикує ОУН, закликаючи українське громадянство творити спротив цій «глупій та злочинній демагогії фашистського націоналізму» й вказуючи, що «молоду енергію підростаючого покоління треба спрямувати до серйозної громадянської праці... на основах демократії та публічного контролю» [76, арк. 60]. На противагу більшості українських політичних сил в Польщі, починаючи від ОУН і до КПЗУ та внутрішньої опозиції в УНДО, В. Темницький також виступав категорично проти т.зв. політики «нормалізації». Підтримувала його в цьому й УСДП, що 10 листопада 1935 р. на нараді своєї ексекютиви у Львові схвалила резолюцію проти «нормалізації», яка, на її думку, не була в інтересах «цілого українського народу, а тільки цих двох буржуазно-клерикальних партій: УНДО й УНО єпископа Хомишина» в той час, коли українські трудові маси опинилися «серед страшної нужди земельного безробіття», а весь народ потерпає «під обухом денаціоналізаторської політики» [41, с. 7].

Через важку хворобу В. Темницький не зміг взяти участі у VIII конгресі УСДП, що розпочався 17 жовтня 1937 р. у Львові й вкотре переобрав його членом ЦК партії [92, с. 439]. Тези його вітального листа до делегатів зібрання [50, с. 1] лягли в основу політичної резолюції конгресу, що закликала український пролетаріат до боротьби з диктатурою, фашизмом і реакцією, «проти московської націоналістичної диктатури» та нищення всіх проявів українського національного життя в УСРР й, водночас, засуджувала шовіністичну політику польського уряду і вимагала демократичних виборів до Сейму та Сенату тощо [15, арк. 4-4 зв.].

У 1938 р. В. Темницький надрукував у партійній газеті власний аналіз політичної ситуації у тогочасній Польщі та виклав своє бачення поточних завдань УСДП. Перш за все, на його думку, ця партія українського робітництва потребувала подальшої відбудови, в основі якої мали би бути закладені три «рівнорядних» чинники: «соціалізм, демократію та український патріотизм». УСДП мусила рішуче виступити проти польського окупаційного режиму, що провадив проти українців на їхніх землях ненависну та безпощадну екстермінаційну політику. Партія мала також поборювати українські «клерикальні» політичні сили (Українську народну обнову та Український католицький союз), «загрозливий наступ фашизму та гітлеризму», проти яких «суцільною бойовою лавою мусить стати український соціалістичний пролетаріат», та російський комунізм – «деспотизм московської бюрократії, помазаної на червоно», що є ніщо інше як «пародія соціалізму» [54, с. 1].

26 січня 1938 р. український державно-політичний діяч та ідеолог західноукраїнської й польської соціал-демократії, правник і талановитий публіцист Володимир Темницький, після тривалої й важкої недуги, помер

о 6-й годині вечора на 58-му році життя у Львові [30, с. 2; 81, арк. 17, 18]. 28 січня в присутності дружини, двох дітей, політиків від УСДП, УСРП, УНДО, ППС, Бунду, представників міської управи Львова, українських культурно-освітніх і профспілкових установ, а також закордонного уряду УНР, його поховали на Личаківському цвинтарі столиці Галичини.

Джерела і література:

1. *Вістник Союзу Визволення України*. 1917. № 28.
2. Винниченко В. *Відродження нації*. К.; Відень, 1920. Ч. III.
3. *Воля*. 1903. 1 квітня.
4. *Воля*. 1903. 15 квітня.
5. *Вперед*. 1920. 7 липня.
6. *Вперед*. Одностівка Екзекутивного комітету УСДП. Ль., 1911.
7. Гай-Нижник П. П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). Київ: Дуліби, 2016.
8. Гай-Нижник П. ЗУНР – ЗО УНР: становлення органів влади і державного управління (1918–1919 рр.). Київ, 2018.
9. Ганкевич Л. Останній австрійський Інтернаціонал. *Календар «Впереду»: 1920*. Ль., 1920.
10. *Громадський голос*. 1930. 11 жовтня.
11. *Громадський голос*. 1933. 14 січня.
12. Грушевський М. В першій делегації Української Партії Соціалістів Революціонерів. *Борітеся – Поборете!* 1921. № 7.
13. Гуцал П., Пиндус Б. Темницький Володимир-Лука Миколайович. *Тернопільський енциклопедичний словник*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат Збруч, 2008. Т. 3. П–Я.
14. ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1066.
15. ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1486.
16. ДАЛО. Ф. 121. Оп. 2. Спр. 190.
17. ДАЛО. Ф. 256. Оп. 1. Спр. 40.
18. *Діло*. 1911. 24 червня.
19. *Діло*. 1914. 19 березня.
20. Дорошенко Д. З історії української політичної думки за часів світової війни. Прага, 1936.
21. Жерноклеєв О. Національна ідея «Молододі України» (1900–1903). *Галичина*. 1997. № 1.
22. Жерноклеєв О. Українська соціал-демократія в Галичині: нарис історії (1899–1918). К., 2001.
23. Жерноклеєв О. С., Райківський І. Я. Володимир Темницький: сторінки політичної біографії (до 125-річчя від дня народження). *Український історичний журнал*. 2004. № 6.
24. Записна книжечка О. Жуковського з 1919 року. *Український історик*. 1986. № 3-4.
25. Звіт Партійної Конференції Української Соціал-Демократичної Партії Зах. Обл. УНР, яка відбулася дня 28 і 29 березня 1919 р. в Станіславові. Дрогобич, 1919.
26. *Земля і воля*. 1909. 11 квітня.
27. *Земля і воля*. 1911. 28 квітня.
28. *Земля і воля*. 1920. 11 липня.
29. Карпенко О. Ю. Листопадава 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях. *Український історичний журнал*. 1993. № 1.
30. Квасниця І. Велика втрата. *Робітничий голос*. 1938. Березень.
31. V конгрес. *Вперед*. 1929. 20 січня.
32. Конференція. *Вперед!* 1928. 22 січня.
33. Конференція народоправних сил. *Громадський голос*. 1935. 19 січня.
34. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914: На підставі споминів. Ль., 1926.

35. Лозовий В. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень-листопад 1919 року): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 1998.
36. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917–1921. Мюнхен: Друкарня С.Слюсарчука, 1951. Ч. II.
37. Макух І. На народній службі. Дітройт, 1958.
38. *Молода Україна*. 1900. Ч. 1.
39. *Молода Україна*. 1900. Ч. 8.
40. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Український письменник, 1994.
41. Народи Екзекутиви УСДП. *Громадський голос*. 1935. 7 грудня.
42. Наша партія в час війни. *Українська робітничка газета*. 1918. 23 березня.
43. Наші кандидати. Тов. Володимир Темницький. *Земля і воля*. 1911. 21 травня.
44. Осташко Т. С. Темницький Володимир Миколайович. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10. Т–Я.
45. Проти більшовицького гнету і проти русифікації України. *Діло*. 1934. 20 січня.
46. Райківський І. Діяльність Української соціал-демократичної партії в ЗУНР (листопад 1918 року – липень 1919 року). *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Івано-Франківськ, 1998. Вип. 1.
47. *Республіка*. 1919. 29 березня.
48. *Республіка*. 1919. 6 квітня.
49. *Робітничий календар на 1910 рік*. Льв., 1910.
50. *Робітничий голос*. 1938. Травень.
51. *Робітничий прапор*. 1915. Квітень (№ 1).
52. Селянсько-Робітничий Трудовий З'їзд. *Республіканець*. 1919. 10 липня.
53. Солідарний голос політичних партій про події в краю. *Діло*. 1930. 1 жовтня.
54. Темницький В. Завдання Української Соціал-Демократії. *Робітничий голос*. 1938. Травень.
55. Темницький В. Микола Ганкевич. Льв., 1932.
56. Темницький В. Першого Травня 1919 р. у Рівному. *Вперед!* 1927. 1 травня.
57. Темницький В. Сецесія з Львівського університету. *Історичний огляд життя в студентських українських організаціях*. Льв., 1908.
58. Темницький В. Українська оселя в Гмінді. *Вістник Союзу Визволення України*. 1915. № 37–38.
59. Темницький В. Українська оселя в Гмінді. *Вістник Союзу Визволення України*. 1915. № 41–42.
60. Темницький В. Українські Січові Стрільці. Думки й уваги з приводу українського мілітарного руху. Відень, 1915.
61. Темницький В. Часопис «Молода Україна». *Історичний огляд життя в студентських українських організаціях*. Львів, 1908.
62. *Українська робітничка газета*. 1918. 6 квітня.
63. *Українська робітничка газета*. 1918. 27 квітня.
64. *Українська робітничка газета*. 1918. 28 липня.
65. Українські січові стрільці. 1914–1920. Льв., 1991.
66. Українські соціалістичні партії про положення на Україні. *Громадський голос*. 1934. 20 січня.
67. Український Соціалістичний Блок. Резолюції Української Соціалістичної Конференції. *Громадський голос*. 1935. 26 січня.
68. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 14.
69. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 16.
70. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 1. Спр. 38.

71. ЦДАВО України. Ф. 3518. Оп.1. Спр. 5.
72. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 3. Спр. 8.
73. ЦДАГО України. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 470.
74. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 1003.
75. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 205. Оп. 1. Спр. 442.
76. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 1918.
77. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2257.
78. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2395.
79. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2472.
80. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 360. Оп. 1. Спр. 53.
81. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 408. Оп. 1. Спр. 587.
82. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 868. Оп. 1. Спр. 11.
83. Чернецький А. Спомини з мого життя. Київ, 2001.
84. *Biblioteka Narodowa w Warszawie*. Скр. 23 XXIV-4a (11). № м-ф. 87286.
85. *Biblioteka Narodowa w Warszawie*. Скр. 23 XXIV-10 (17).
86. Les atrocités polonaises en Galicie ukrainienne (Note télégramme adressée par Valdemar Temnytsky et Joseph Bouratchinski a Clemenceau). Paris: Bureau ukrainien, 1919.
87. *National Archives of Canada*. Andrry Zhuk Collection. MG30 C167. Vol. 16. File 21.
88. Ostatnie wybory do Rady Miejskiej Lwowa odby y si w styczniu 1913 roku. W II Rzeczypospolitej radni miasta pochodzili do 1934 roku z nominacji. Pierwsze wybory do RM od stycznia 1913 odby y si 27 maja 1934 roku. *Agnieszka Biedrzycka, Kalendarium Lwowa 1918–1939*. Kraków: Universitas, 2012.
89. Pierwszy poseł ukrain’skiej socjalnej demokracji w Sejmie Rzeczypospolitej. *Robotnik*. 1930. 24 maja.
90. Polish Atrocities in Ukrainian Galicia: A Telegraphic Note to M. Georges Clemenceau. New York: The Ukrainian National Committee of the United States Year, 1919.
91. *Sprawy narodowosciowe*. 1934. № 5-6.
92. *Sprawy narodowosciowe*. 1937. № 4-5.
93. Temnyzkij W. Die politische Bedeutung der nationalen Legionen. *Ukrainische Nachrichten*. 1915. № 30.
94. Temnyzkij W. Ein Eroberungs– oder ein Befreiungskrieg. *Ukrainische Nachrichten*. 1915. № 47.

Pavlo Hai-Nyzhnyk

Doctor of Historical Sciences,
Academician of the Academy of Political Sciences

**Volodymyr-Luka Temnitsky –
Minister of Foreign Affairs of the UPR
and Knight of Western-Ukrainian Social-Democracy**

The way of life and state-political activity of V. Temnitsky are described. He is one of the theoreticians and ideologists of Western Ukrainian Social Democracy and Minister of Foreign Affairs of the UPR. Analyzed his political and state views and activities as a parliamentarian, politician and statesman.

Volodymyr-Luka Nikolayevich Temnitsky was a remarkable person, scientist lawyer and talented publicist, a true Marxist and ideological Social Democrat, a state-political figure who was at the source of the Western Ukrainian People's Republic and the Minister of Foreign Affairs of the Ukrainian People's Republic.

Since the beginning of the First World War, in August 1914 he joined the USS Combat Executive. Moreover, the USS regarded it as a "national militia", which is why the USPP took direct part in the formation of the legion. At the same time (1914), he also became a member of the Main Ukrainian Council in Lviv (since May 1915 – General Ukrainian Council). At the end of August 1914, V. Temnitsky, predicting the danger of the Russian offensive and the occupation of Galicia, moved with the USS Legislation in Transcarpathia, and from the beginning of winter settled down in Vienna. There, he advocates that the party should support the war in the Central States in general and Austria-Hungary in particular.

*The revolutionary events of 1917 in Russia were designed by separate ideologues of the Social-Democrats. The USPP began to advocate the early conclusion of peace without *aneksiyu* and contraries and for democratic transformation in the states, which included Ukrainian lands. The USP demanded for the Ukrainians of Austria-Hungary and Russia at least "full political economic, national-territorial autonomy", as well as the transformation of these empires into "federative states of autonomous and equal peoples."*

On March 25, 1918, at the Congress of Representatives of Ukrainian Political Parties at the Ukrainian Parliamentary Representation (UPR) convened in Lviv, V. Temnitsky represented not only the USPP but also all Galician-Ukrainian Social Democrats. In his speech, he, demanding "the restructuring of the entire Austro-Hungary into a federation of individual national states," denied the need to create a single supranational structure through the so-called depth of ideological contradictions between different Ukrainian parties. On October 19, the newly established Ukrainian Na-

tional Council (a kind of Western-Ukrainian pre-parliament) appointed V. Temnytsky as his representative in Switzerland, but he did not have to actually fulfill this mission. V. Temnytsky supported the establishment of the WUPR, and the USPP was in favor of immediate unification with the Transnistrian Ukraine.

In December 1918, he returned to Galicia, and already December 25, 1918, the Council of National Minorities of the UPR approved the proposal of his chairman V. Chekhovsky to appoint V. Temnytsky as a friend (deputy) minister of foreign affairs of the UNR. In January 1919 he became an accomplice in the proclamation of the Act of Unification of the WUPR and the UPR and a delegate to the Labor Congress of Ukraine. At the same time V. Temnytsky is approaching with the Dnieper Dnieper Social Democrat and the main ataman of the UPR S. Petliura, whom he accompanied in February 1919 during his trip to Galicia. These events and the stay of V. Temnytsky in Kyiv and personal acquaintance with the Dnieper Dnieper socialists and leaders of the UPR are reflected in his attitude not only to the Government of the WUPR, but also to the transformation of his centrist social-democratic ideology into the left-wing vector. On April 24, 1919, he was included in the Council of People's Ministers as the Minister of Foreign Affairs of the UPR.

After resigning from the post of Minister for Foreign Affairs of the UPR, he was not engaged in political activities for some time. In 1928 V. Temnytsky moved to live in Lviv. Here, in the capital of Galicia, during the Ukrainian Socialist Congress, which lasted from December 8-9, 1928, the final completion of the ideological and organizational restoration of the USPP took place. Being his deputy, V. Temnytsky December 8 issued a major report on the "Draft Program and Organizational Charter", which condemned the policy of the Bolsheviks, but only for saying that "it is impossible to impose a new system", and because "in the Soviet Union, a very far from real socialism. There is only a capitalist system in its beginnings. "On December 9, 1928, in line with the Ukrainian Socialist Congress, the regular (restoration) congress of the USPP was formally held, in which V. Temnytsky was elected to the Central Committee of the party and its vice-president. As one of the leaders of the USPP, he was balatating to the Polish Sejm (district number 53, Stanislaviv). In 1938 V. Temnytsky published in his party newspaper his own analysis of the political situation in that time in Poland and outlined his vision for the current tasks of the USPP. First of all, in his opinion, this party of Ukrainian work needed further rebuilding, based on which three "equal" factors should be laid: "socialism, democracy and Ukrainian patriotism". On January 26, 1938, Ukrainian state politician and ideologue of Western Ukrainian and Polish Social-Democracy, lawyer and talented publicist Volodymyr Temnytsky, after a long and serious illness, died in Lviv.

Keywords: Temnytsky, Social Democracy, UPR, Commonwealth, Ministry of Foreign Affairs.